

ΠΕΡΙ ΤΟΥ

ΕΛΕΥΣΙΝΙΟΥ ΑΝΑΓΛΥΦΟΥ.

—οοο—

νων κληρουχίας (*). Ἐκτὸς τούτων ἐδωρήσατο αὐτῷ ἡ Πετρωνίλλα, ἐπὶ παρουσία τοῦ εὐγενοῦς Γεωργίου Δέλλα Γραμματικά (περὶ τοῦ ὁποίου σημειωτέον ἐν παρενθέσει, ὅτι αὐτὴ τὸ ὄνομά του νὰ γράβῃ ἐγνώριζε) καὶ τοῦ Πέτρου Κρίσπου, 23 φορέας ἀπὸ τῆς Τήνου πρὸς χρῆσιν του, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μὴ βόσκωσιν εἰς τὸ Γαύριον, Ἐξω-Μεριάν, Κόρτην καὶ Πρόδατον. — Ὀλίγας ἡμέρας ὑστερώτερον, τὴν 1 Μελίου, ἐκληροδότησεν αὐτῷ ὁ πατήρ ἐπ' ἰσῆς τὰ εἰσοδήματα ἑνὸς τριτημορίου τῆς νήσου Ἄνδρου, ἐκτιμηθέντα εἰς 100 δουκάτα κατ' ἔτος, ἐπὶ τῷ ἰδίῳ τιμαριωτικῷ φόρῳ ἑνὸς πορτογαλλίου, παρὰ τῇ ὁποίᾳ πράξει, ἐγγραφείσῃ ὑπὸ Ραμφαλλῶν Δεῖ Ραμφαλλῶν, γραμματέως τοῦ συνεδρίου τῶν τιμαριωτῶν τῆς Ἄνδρου, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων, παρίστατο ὡς μάρτυς καὶ ὁ Νικολῶς Δε Κωρώνει δυνάστης τῆς Σίφνου. Ἀκόμη ἐξ ἔτη ἐκυριάρχει ὁ Πέτρος Ζένος ἐπὶ τῆς νήσου του, διατρίδων ὅτε μὲν ἐν τῷ Αἰγαίῳ Πελάγει, ὅτε δὲ ἐν Βενετίᾳ, πολλάκις καὶ πολυτρόπως ἐνοχλούμενος ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Κυκλάδων δυνάσται ὑπὸ τῶν τουρκικῶν πλοίων, ἀν καὶ ἡ Ἄνδρος καθὼς καὶ ἡ Πάρος καὶ αἱ λοιπαὶ Κυκλάδες συμπεριλαμβανόντο εἰς τὴν ὑπὸ Βερταυκίου Αἰέδου τὴν 5 Δεκεμβρίου 1419 μετὰ Μωάμεθ τοῦ Α' γενομένην εἰρήνην. Διὰ τοῦτο Νικολῶς ὁ Κρίσπος, δυνάστης Θήρας καὶ Σύρου, παρὼν αὐτοπροσώπως ἐν Βενετίᾳ, παρεκάλει ἐν ὀνόματι τοῦ ἀδελφοῦ του δουκὸς Ἰωάννου τοῦ Β' καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ Πέτρου Ζένου, ἵνα δοθῇ αὐτοῖς ἄδεια, νὰ συναμαλογήσωσιν ἰδιαιτέραν ἑκάστος μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν συνθήκας. Τὴν 2 Ἰουλίου 1426 συγκατένευσεν εἰς τὴν αἰτησίν των ἡ Γερουσία ἐν μυστικῇ συνεδριάσει, ἵνα τοῦλάχιστον ἐξασφαλισθῶσιν οὕτως αἱ νήσων δια τινὰ καιρὸν ἀπὸ τῶν καταστρεπτικῶν ἐπιδρομῶν τῶν ἐχθρικών πειρατῶν. Ὁ δούξ τῆς Ἄνδρου πρόειπε νὰ ᾔτο τότε κατὰ τι προθεσπικῶς τὴν ἡλικίαν, ὧν νομφευμένος πρὸ 42 ἐτῶν ἀναφανείσθαι πλείστου ἀξίος τῇ μητροπόλει δημοκρατίᾳ, τιμώμενος ἐκτὸς τῆς πατρίδος του παρὰ χριστιανῶν καὶ μωσμεθανῶν ἡγεμόνων, κραταῖος καὶ εὐσεβὴς ἐν τῷ Αἰγαίῳ Πελάγει, ἀπέθανε τὸ ἔτος 1427, καὶ κατέλιπε τὴν ἐκ νέου ἀκμάζουσαν νήσον του εἰς τὸν πρωτότοκον υἱὸν αὐτοῦ Ἀνδρέαν, τὸν δεῦτερον καὶ τελευταῖον ὅστις ἐκ τοῦ εὐγενοῦς οἴκου τῶν Ζένων ἤσκησε τὴν κυριarchίαν του ἐπὶ τῆς Ἄνδρου.

(*Εἰτεται συνέχεια.)

ΠΕΡΙΟΤΤΟΣ.

(*) Ἐν πορτογαλλίῳ ὡς φόρος τιμαριωτικὸς εἰρίσκεται καὶ εἰς πρῶτον τοῦ Ἀγγέλου Γουζαλίνη τῆς Κίθου ἀπὸ 21 Ἰανουαρίου 1418, διὰ τῆς ὁποίας προκαθεστὶ ἐν συγγενῇ αὐτοῦ Φραγκίσκον Δε Βολώνια με κτήματα ἐπὶ τῆς Κέω, καθὼς καὶ εἰς προνομίαν τοῦ δουκὸς Ἰακώβου Γ', Κρίσπου ἀπὸ 23 Ἰουλίου 1478, διὰ τῆς ὁποίας χαρίζεται τιμάρια τινὰ ἐπὶ τῆς Νάξου εἰς τὸν Νικολάον Γουζαλίνην δυνάστην τῆς Κίθου, Σίφνου καὶ τοῦ πρώτου τῆς Κέω.

Ἀπὸ τινος χρόνου ἐξαισίον ἀρχαιολογικὸν εὕρημα ἐπλούτισε τὴν Ἑλλάδα, κοσμοῦν ἤδη τὴν ἐν τῷ Θησείῳ συλλογὴν, καὶ κατὰ τὰ κάλλος καὶ σπουδαιότητα ὑπερτεροῦν πάντα τὰ ἐν αὐτῷ. Ὅταν πρὸ τινων μηνῶν ἐπεσκέσθην μετὰ τινων φίλων τὴν ἐν Ἐλευσίνι μικρὰν ἐκκλησίαν, ἥτις περιέχει τῆς ἀρχαιότητος τινὰ λείψανα, ἐκπληφίς καὶ θαυμασμός μᾶς ἐκυρίευσεν πάντας ἐνώπιον τοῦ λαμπροῦ τούτου κειμηλίου τῆς τέχνης, οὗ καὶ αὐτὴ ἡ ὑπαρξίς μᾶς ἦν ἀγνωστος. Ἀνάγλυφον κολοσσαϊκῶν διαστάσεων, μεζῶν παντὸς ἀνγλύφου μέχρι τοῦδε γνωστοῦ ἐν τῇ ἑλληνικῇ τέχνῃ, εἰς τέσσαρα δὲ τεμάχια τεθραυσμένον, εὐρέθη πλησιέστατα τοῦ ἐκκλησιδίου ἐκείνου, ἐμπρὸς τοῦ νεοκτίστου ἀλληλοδιδασκτικοῦ σχολείου, εἰς ἐλάχιστον βάθος ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς.

Τὸ μέρος τοῦτο ἀπέχει τινὰς ἐκτοστυίας βηματῶν ἀπὸ τοῦ λόφου ἐφ' οὗ ἔκειτο τὸ περίφημον ἐν τῇ ἀρχαιότητι Ἀνάκτορον, ἡ δὲ ναὸς τῆς Δήμητρος, πρὸς τὰ βορειανατολικά αὐτοῦ ἐν τῇ πεδιάδι, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγοῆς ἐξ Ἀθηνῶν. Ἰσως ἐνταῦθα ἔκειτο ἡ ναὸς τοῦ Τριπτολέμου, ὃν ἀναφέρει ὁ Πανσυχνίας (Α. 38), διότι καὶ πολλὰ ἄλλα λείψανα ἐνταῦθα σώζονται, μνημονεύοντα ἀρχαίου οἰκοδομήματος θέσιν. Πιθανὸν δὲ νὰ μὴ ἀπέχετο πολὺ καὶ ὁ ἕτερος ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως μνημονευόμενος ναὸς, ὁ τοῦ Ποσειδῶνος, ὃν ἀλληθῶς εἰς ἀγάλμα τοῦ Θεοῦ τούτου ἀνήκει, ὡς ἐνομίσθη, καὶ τις κεφαλὴ αὐτάθι εὐρεθεῖσα, καὶ ὑπὲρ τὴν θύραν τοῦ σχολείου ἐντετυχθεῖσα.

Τὸ ἀνάγλυφον, ἀφ' οὗ τὰ τέσσαρα μέρη του συνενώθησαν ἤδη εἰς ἓν ἐν τῷ Θησείῳ, εἶναι ἀνελλιπές, ὀλιγίστους μόνον ἔχον ἐνιαχοῦ τῆς ἐπιρραϊκῆς ἐκδορμῆς, μικρὸν βλάπτοντας αὐτὸ, διότι ὁ ὀρθαλμὸς εὐκόλως τοῦς παρορᾷ, καὶ συμπληροῦ τὰς διατεμνομένας μακρὰς γραμμάς, ὧν ἡ ἀρμονικὴ κίνησις τὸν ὁδηγεῖ εἰς τὰς συμπληρώσεις. Εἶναι δὲ τοσοῦτον ἐπίπεδον, ὥστε μόλις ἐξέχει κατὰ γραμμάς ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν ἐφ' ἧς εἶναι ἐπιρραϊσμένον. Εἶναι σχεδὸν ὡς ἐπιφάνεια ἐπὶ ἐπιφάνειᾳ, ὡς εἰπεῖν, διακρινομένη διὰ λεπτῶν καὶ εὐλαφῶς ἐκκλισμένων γραμμῶν ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου μαρμαροῦ. Εἰς τοιαῦτα δὲν χαίρει συνήθως ἀγάλματα ὁ ἀγύμναστος καὶ ἀπαιδευτος ὀρθαλμὸς. Τὰ θέλει ὀγκώδη καὶ περυστημένα ὅπως τὰ ἐκτιμήσῃ, ὡς τὰ κατεσκευάζεν ἡ παρακμάσασα ρωμαϊκὴ τέχνη ἐπὶ τῶν μνημείων καὶ σαρκοφάγων τῆς. Καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ δὲ γλυπτικῇ ἀπαντῶνται τινὰ λίαν προσχόντα, οἵτις εἰσὶν αἱ μετόπαι τοῦ Παρθενῶνος, ἐξέχουσαι σχεδὸν κατὰ ἓνα ὁλόκληρον πόδα, διότι τοῦ γλύπτου ἡ πρόθεσις ἦν, αἱ εἰς μέγα ὕψος

Ἐλενείριον μάρμαρον.

τεθειμέναι καὶ ἀπ' ἀλλήλων μεμονωμέναι αὐται εἰκόνες, ἰσχυρὰς διὰ τῆς τοιούτης ἐξοχῆς των ῥίπτουσαι τὰς ταινίας, νὰ φαίνωνται ὡς ἄρτια τρώπον τινὰ ἀγάλματα, συνεχόμενα δὲ μετὰ τοῦ ναοῦ διὰ τοῦ ὀπισθίου αὐτῶν μέρους καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ κτωτέρου, διότι ἐκεῖνος μὲν ἦν ἀρχνής, τοῦτο δὲ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἦν εἰς τὴν ὄψιν ἐκτεθειμένον. Ὁμοίως ἰσχυρῶς προέχει καὶ τοῦ Θεταίου ἡ ζωοφόρος, καὶ αὐτὴ ὡς σειρὰ ἀγαλμάτων ἐν συμπλέγματι φαινομένη. Ἐξ ἐναντίας δ' ἡ τοῦ Παρθενώος ζωοφόρος ἔχει ἐπίπεδα τὰ ἀνάγλυφα, διότι ὁ προσδιορισμὸς αὐτῆς ἦν νὰ φαίνεται ὡς κατὰ στικτὸς τῆς ταινίας, ὡς λαμπρὰ παρυρὴ περιβέουσα τὸν ναόν. Οὐχὶ ταῦτα μόνον, τὰ ἐν παρέργον μέρει περιχομεύοντα τὰς οἰκοδομὰς, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ αὐτοτελῆ ἀνάγλυφα ἐπρωτίμα ἐπιπέδως ἐργαζομένη ἡ

ἀρχαία τέχνη τῶν καλῶν ἡμερῶν καὶ ἡ ἔτι ἀρχαιότερα. Τοιαύτη εἶναι ἡ ὠραιοτάτη ἐπιτύμβιος στρογγύλη στήλη, ἡ ἐν τῷ Θεταίῳ, τῷ Φειδαίῳ ἐργαστηρίῳ ἀναμνηστικῆς ἀνάκρουσας, τοιαύτη καὶ ἡ κατὰ μίαν σχεδὸν ἑκατονταετηρίδα προγενεστέρα πολύτιμος στήλη τοῦ Ἀριστοκλέους. Καὶ αὐδαίς τῷ ὄντι διὰ τὸν τεχνονόστην ὑπάρχει μεγαλύτερος τῆς τέχνης θρίαμβος, τοῦ θαυμασίου ἀποτελέσματος ὃ παράγει σοφὸς συνδυασμὸς τῶν γραμμῶν αἰτίναι, τὸ ἐπίπεδον μάρμαρον εἰς ὄγκον ρυσῶσι, καὶ ἐξοχὰς περιστῶσιν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν δι' ὀπτικῆς ἀπάτης, πρὸς ἐκείνην ἀναλόγου, ἥτις εἶναι ἰδίᾳ τῇ ζωγραφικῇ.

Παριστὰ δὲ τὸ ἀνάγλυφον πρόσθεν παῖδα ὄρθιον, γυμνόν, ἐπὶ τοῦ δεξιῦ ὄγκου μόνον ἔχοντα ἐρριμμένον τὸν μανδύαν, οὗ τὰς πτυχὰς συνέχει

διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, πέδιλα δὲ ὑποδεδεμένον, μεταξὺ δὴ ἐπίσης ὀρθίων γυναικῶν, ποδῶν χιτῶνα ἐνδεδυμένων, καὶ ὧν ἡ μὲν, τὴν κόμην λυτὴν ἔχουσα καὶ μέχρι τῶν ὤμων καθήκουσαν, κρατεῖ μακρὰν βακτηρίαν ἐν εἶδει σκήπτρου, ἡ δὲ νεωτέρα τὴν ἡλικίαν, τὴν κόμην ἔχουσα κομψῶς ἀναδεδεμένην, τὴν κεφαλὴν ὀλίγον πρὸς τὰ κάτω νεύουσαν, κρατεῖ ἰσομήκη δαδὰ· εἶχε δὲ καὶ εἰς ἀμφοτέραις τὰς χεῖρας μεταλλίνα ψέλλια κατὰ μέσον τὸν πῆχυν, ὡς ἀποδεικνύουσιν ὅπαι κατὰ τοῦτο τοῦ μαρμαῖου τὸ μέρος. Εἰσὶ δὲ αἱ γυναῖκες αὗται ἡ Δήμητρα καὶ ἡ Κόρη, ἥτοι ἀνέκει μεταξὺ τῶν φωσφόρων Θεῶν, καὶ φέρει τὴν δαδὰ ὡς ἐμβλημα τῆς ἐν ἄδου οἰκήσεώς της. Τοιαῦται παρίστανται αἱ δύο αὗται θεαὶ ἐπὶ πολλῶν τῶν ἀρχαιοτέρων ἀναγλύφων, χωρὶς τῶν ἰδιαιτέρων ἄλλων συμβόλων, οἷα οἱ στάχεις τῆς Δήμητρος, ἢ προσέθακιν αὐτῇ ἡ μεταγενεστέρη τέχνη καὶ μυθολογία. Ὁ δὲ μεταξὺ αὐτῶν παῖς, αὐτὴν τρυφερὰν ἔχων τὴν μόρφωσιν καὶ θηλυπρεπῆ, οὔτε μέλλοντος ἀθλητοῦ ἢ μέλλοντος ἥρωος τὴν μυῶδη ἢ τὴν λαμπρὰν ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ σύμμετρον μὲν καὶ καλὸν τὸ σῶμα, καὶ εὐγενές, ὡς βασιλικὴν ἐμφαίνειν καταγωγὴν, ἀλλὰ συγχρόνως ἀφελῶς εὐρωστον, ἀνεπτυγμένον καὶ στερεόν, ὡς ἰδανικὴν τινὰ παράστασιν τῆς γεωργικῆς τάξεως, πανταχοῦ μὲν ᾔθελεν ἀναγνωρισθῇ ὡς ὁ Τριπτόλεμος, ἕνεκα τῆς πρὸς τὴν Δήμητραν σχέσεώς του, πολλῶν δὲ μᾶλλον ἐν Ἐλευσίνι, τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ τῶν εἰς αὐτὸν ἀναγομένων μύθων. Τῆς Δήμητρος ἐκλάπη ἡ προσφιλες κόρη, ἡ Περσεφόνη, καὶ ἡ ἀπαρηγόρητος μήτηρ ἔτρεχεν ὄρη καὶ κοιλάδας ζητοῦσα αὐτήν, μέχρις οὐ ἔλθοῦσα εἰς Ἐλευσίνα, καὶ ἐνταῦθα περιθάλψιν καὶ παρηγορίαν εὐροῦσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως Κελεοῦ, ἔμαθε παρ' αὐτοῦ ὅτι ὁ Πλούτων ἦν ὁ ἄρπαξ τῆς θυγατρὸς της, ἣν κατέστησεν εἰς βασίλισσαν τοῦ ἄδου, καὶ ἔλαβε παρὰ τῶν θεῶν ἐπὶ εἴς μὲν μῆνας νὰ τὴν ἀφῇ ἐν τοῖς καταχθονίοις, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων εἰς νὰ τὴν ἔχη μεθ' ἑαυτῆς. Εὐγνωμονοῦσα δ' ἡ Δήμητρα διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν ἐνδειχθεῖσαν φιλοφροσύνην, ἀντήμειψε μεγαλοδωρῶς τὸν βασιλέα, τὸν υἱὸν αὐτοῦ Τριπτόλεμον ὑπὸ τὴν ἄμεσον λαβούσα προστασίαν της, καὶ διδάξασα αὐτὸν τὴν τοῦ σίτου σπορὰν, δι' ἧς ἀνεδείχθη ἰσόθεος τῆς ἀνθρωπότητος εὐεργέτης. Τοιοῦτος ἦν ὁ Ἐλευσινιακὸς μῦθος, ἱστορικῶς μὲν ἀναφερόμενος εἰς φιλόλαόν τινα βασίλισσαν, προῶς στερηθεῖσαν τῆς μονογενοῦς αὐτῆς θυγατρὸς, καὶ ὑπὸ θλίψεως ἀκατασχέτου κυριευθεῖσαν, συμβολικῶς δὲ δηλῶν τὴν μπετέρα γῆν (Γῆ μήτηρ—Δημήτηρ), πενθοῦσαν ἐπὶ τῶν εἰς χειμερινῶν μηνῶν, ὅτε ἡ θυγάτηρ της, ἡ σπορά, βυθίζεται εἰς τὰ καταχθόνια, μετὰ χαρᾶς δὲ βλέπουσαν αὐτὴν ἀποδιδωμένην εἰς τὸν ἄνω κόσμον καὶ θάλλουσαν, ὅταν φέκονται τὰ σπέρτά· καὶ ἴσως ἡ πλάσις αὕτη μεταξὺ τῆς ἱστορικῆς καὶ τῆς φυσιοκρατικῆς φάσεως τοῦ μύθου ἦν τὸ κυριώτερον ἀντικείμενον τῆς ἐν Ἐλευσίνι μνήσεως. Τῆς Δήμητρος εἶσιν ἐν τῷ ἀναγλύφῳ οἱ δάκτυλοι τῆς δεξιᾶς

χειρὸς ἡκρωτηριασμένοι· φαίνονται ὁμοῦς ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των μικρόν τι ἀντικείμενον κρατοῦντες, πιθανώτατα κόκκον σίτου, ὃν ἐκτείνει τὴν χεῖρα ὅπως δαχθῇ ὁ νέος Τριπτόλεμος, ἐνῶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐκφράζει σέβας, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἐκπληξιν δι' ὅσα ἡ θεὰ τῷ ἀποκλύπτει ἱστίῳ μυστήρια περὶ τῶν θαυμασίων παρχωρικῶν δυνάμεων τῆς φύσεως. Συγχρόνως δὲ ἡ Περσεφόνη θέτει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ἐχούσης τὴν κόμην βραχείαν μέχρι τοῦ τραχήλου, τὴν δεξιάν χεῖρά της, ὡς ἂν κηρύττει τὸν θεοφιλεῖ βασιλόπαιδα. Παρατηρητέον δὲ τέλος ὅτι πρὸ τοῦ ματώπου τοῦ παιδὸς ὑπάρχει μικρὰ ὀπὴ ἐν τῷ μαρμαίῳ, ἥτις ἀποδεικνύει ὑπαρξίν μεταλλίνου τινος κοσμήματος, ἴσως στλεγγίδος, ἢ μᾶλλον, ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς πιθανολογεῖται, τέττιγος, διότι κατὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἐγένετο τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο, οἱ Ἐλευσίνιοι ἀναμφιβόλως περιελαμβάνοντο εἰς τὴν Ἀττικὴν αὐτοχθονίαν.

Τίνες δὲ ἦσαν οἱ χρόνοι οὗτοι; Τὸ ἀνάγλυφον οὐδ' ἐπιγραφὴν τινὰ, οὐδ' ἄλλην τινὰ χρονολογικὴν ἐνδείξιν περιέχει. Συμπεράσματα δὲ ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν τοῦ δύνανται μόνον νὰ ζητηθῶσιν ἐν τῷ ῥυθμῷ καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ του.

Ἀλλ' ὡς πρὸς ταῦτα παρατηροῦνται ἐν αὐτῷ ἁνωμαλίαι τινές δυνάμεναι νὰ παραγάγῃσι τὴν κρίσιν, καὶ εἰς διαφόρους ἀμφιβολίας νὰ παρέξωσιν ἀφορμὴν. Οὕτως, ἐν ᾧ τὸ γενικὸν τῶν σωματικῶν περίγραμμα εἶναι ἀπαράμιλλον κατὰ τὴν εὐρυθμίαν, καὶ ἡ διάπλασις αὐτῶν τὴν φύσιν φαίνεται μιμουμένη καὶ ἐξευγενίζουσα, ἐν ᾧ εἰς τὰ πρόσωπα ἐπιπνέει σχεδὸν τὸ ὕψος καὶ ἡ καθαρότης τῶν προσώπων τῶν ἀγαλμάτων τοῦ Παρθενῶνος, ἐνῶ οἱ βραχίονες τῆς Περσεφόνης καὶ τοῦ Τριπτολέμου τὸ σῶμα ἀμιλλῶνται κατὰ τὴν τέχνην, τὸ διάγραμμα καὶ τὴν ἀνατομικὴν ἀνάπτυξιν εἰς ὅ, τι σχεδὸν κάλλιστον κεκτήμεθα ἐκ τῆς ἀρχαιότητος, ἐν ᾧ τέλος ἡ ὅλη σύνθεσις συνδέει τὴν ἀλήθειαν μετὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας, καὶ ἀναπολεῖ τὰς ἀρίστας παραδόσεις τῆς τέχνης εἰς τὴν ἐντελεστάτην αὐτῆς ἀνάπτυξιν, συγχρόνως ὑπάρχουσί τινα συμπτώματα καὶ τινα μέρη τοῦ ἔργου τούτου, εἰς ἄλλην, εἰς ἀρχαιότεραν καλλιτεχνικὴν περίοδον πλησιάζοντα. Οὕτω, τὰ τρία ἐπὶ τοῦ λίθου παριστώμενα πρόσωπα, καὶ τοὶ διὰ κοινῆς πράξεως συνδεόμενα, ἔχουσιν ὅμως τι ὑπὲρ τὸ δῖον παράλληλον, σύμμετρον καὶ ἀρχιτεκτονικὸν εἰς τὴν προσάλληλον στάσιν καὶ διάθεσιν των. Ἀλλὰ καὶ ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῇ θέσει του ἔχει, οὐδὲν μὲν τὸ βεδισσόμενον, ἀλλὰ τι τὸ μὴ ἱκανῶς ἀνειμμένον καὶ καχορηγημένον, οὐδ' ὅμως μὲν στερεῖται φυσικότητος καὶ ζωῆς, ἀλλὰ στερεῖται κινήσεως, οὐχὶ ὡς μὴ δυνάμενον, ἀλλὰ ὡς μὴ θέλον νὰ κινήθῃ. Προσέτι δὲ, ἐνῶ αἱ πτυχαὶ πᾶσι τῶν ἐνδυμάτων τῆς Περσεφόνης, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ τοῦ μεγάρου τοῦ Τριπτολέμου, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ πέπλου τῆς Δήμητρος, εἰσὶ ποικίλαι, φυσικαί, διαφανεῖς, μελαναί, αἱ τοῦ χιτῶνος τῆς Δήμητρος πίπτουσιν εἰς ἐναντίας ἀρχαῖαι, μονότονοι καὶ πα-

ράλληλοι. Ἡ κόμη τῆς μὲν Περσεφόνης εἶναι χαριεστάτα διατεθειμένη, καὶ ἀναμιννῆται τὰς ὠραιστάτας τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἄλλων συγχρόνων ἢ καὶ μεταγενεστέρων γλυφῶν κεφαλᾶς. Ἀρ' ἐτέρου ὅμως τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Τριπτολέμου ἡ κόμη σχηματίζεται διὰ γραμμῶν παραλλήλως κυματίζουσων, κατὰ τὸν ἀρχαῖον τύπον, εἰς σούλους στερουμένους τῆς ἀνέτου καὶ φυσικῆς αὐτῶν ποικιλίας. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δύο πόδες τοῦ Τριπτολέμου, καὶ ὁ δεξιὸς, ὁ μόνος φαινόμενος τῆς Δήμητρος, εἰσὶν ὑπὲρ πᾶσαν ἀναλογίαν ἱσχυοὶ καὶ μακροί, ὡς ἀπαντῶνται συνήθως ἐν τοῖς ἀρχαῖοις ἀναγλύφαις. Τέλος δὲ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ πρόσωπα, οἱ ὀρθόγωνοι, ἦντον ἐν κατατομῇ διαγεγραμμένοι ἀφ' ὧ, τι ἀπαιτεῖ ἡ ἐπίπεδος τῆς ἀναγλύφου τούτου ἐργασία, καὶ ἡ λίαν αὐστηρὰ τῆς ἐκφράσεως ἐμβριθία, ἀναπολαῦσιν ἐποχὴν μᾶλλον καθ' ἣν ἡ τέχνη δὲν εἶχεν ἐτι ἀναπτύχθῃ εἰς πᾶσαν αὐτῆς τὴν χάριν τῆς ἐλαστικότητος καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ἐλευθερίας.

Τὰ ἀρχαῖζοντα ταῦτα χαρακτηριστικὰ τοῦ τεχνουργήματος τοσοῦτον προφανῆ ὄντα, ὥστε ἐκ πρώτης ὀφθαλμοφανείας ὑπερνικᾷ μάλιστα ἡ ἐντύπωσις ὅτι αὐτὸ εἶναι προῖον τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης, ὑπ' οὐδενὸς μὲν τῶν μέχρι τοῦδε ἐξετασάντων αὐτὰ παρεγνωρίσθησαν, ἀλλὰ τινὲς ἐξέλαβον αὐτὰ ὡς ἐκουσίως καὶ ἐκ προθέσεως ἐπιτηδευθέντα, ὡς λείψανά τινά ῥυθμοῦ ἱερατικοῦ καθ' ἑξὶν καὶ θρησκευτικὴν παράδοσιν παραμείναντα ἐν τῇ τέχνῃ, καὶ ἀρ' οὐ ἐτι αὕτη ἐφθασεν εἰς τὸν ὑπερτάτον τῆς ἀναπτύξεως τῆς βαθμὸν, καὶ εἰς τὸ ἐξοχὸν κάλλος τῶν οὐσιωδестέρων μερῶν τοῦ συμπλέγματος ἀποβλέποντες, ἀποδίδουσιν αὐτὸ ἀδιστάκτως εἰς τοὺς χρόνους καὶ εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Φειδίου.

Καὶ συμφωνοῦμεν μὲν ἐντελῶς μετ' αὐτῶν ὅτι τὸ ὅλον ἔργον εἶναι μεγαλοφυὲς καὶ ὠραῖον· ἀλλ' ἵνα τὸ συμπέρασμα τῶν ὡς ἀναγκαῖον παραδεχθῶμεν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ μεγάλη ἐκείνη τέχνη, ἥς οὐδὲν ἔθνος καὶ οὐδεμία ἐποχὴ ἐδυνήθη ποτέ τι νὰ παρὰ γὰρ ἐφάμιλλον, διεμορφώθῃ διὰ μιᾶς ἐν τῇ ὑπερτάτῃ αὐτῆς ἐντελείᾳ ἐπὶ Φειδίου, ἀνευ προπαρασκευῆς, ἀνευ βαθμιαίας προόδου, ὅλη ἐτοίμη ἐκ τῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ ἀναπηδήσασα ὡς τις ἐνοπλος Ἀθηναῖς ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός. Ἀλλὰ τοῦτο, καὶ τῇ φυσικῇ πορείᾳ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων μὴ συμφωνοῦν, ἀπαρτίζοντες, νομίζομεν, καὶ εἰς ὅσα περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐλληνικῆς καλλιτεχνίας μᾶς εἶναι γνωστά. Μίαν ἑκατονταετηρίδα ἀνατρέχοντες ὀπίσω τῶν χρόνων οὗς ἐλάμπρυναν ἡ Παρθένος Ἀθηναῖς καὶ ὁ Ὀλύμπιος Ζεὺς τοῦ Φειδίου, εὐρίσκουμεν τὴν τέχνην ἐντελῶς ἐτι ἐν τοῖς ἀρχαῖοις σπαργάνοις πεπεδημένην, δύσμορφον, καὶ πολλάκις τὸν γέλωτα μᾶλλον κινουσαν ἢ τὸν θαυμασμόν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ νηπιώδει αὐτῆς ἀτελείᾳ ὑποφαίνουσιν ἤδη κρυπτόμενα τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ μέλλοντος αὐτῆς μεγαλείου. Ἐκτοτε δὲ τὰ σπέρματα ταῦτα μετὰ τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ

καὶ τῆς φιλοτέχνου πολυτελείας καλλιεργούμενα, ἤρξαντο ἐκφυόμενα βαθμηδὸν, καὶ μετὰ πεντήκοντα ἐνιαυτοὺς εἶχον μὲν ἐτι τὰ προϊόντα τῆς γλυπτικῆς δυσλύγιστα τὰ μέλη καὶ τεταμένα, παραλλήλους καὶ φυσικῆς ἐλαστικότητος ἐστερημένους τοὺς σούλους καὶ τὰς πτυχάς, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὡς πρὸς τὸ κάλλος καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς γραμμῆς, καὶ ὡς πρὸς τὴν σπουδὴν τῆς ἀνατομικῆς μορφώσεως, καὶ ὡς πρὸς τὴν ὅλην ἐκφράσιν, εἰς τοσοῦτον ἀφίκοντο βαθμὸν ἐντελείας, ὥστε ὁ Δουκιανὸς τὸν ἐν Ἀθήναις χαλκοῦν Ἀγαθαῖον Ἑρμῆν, τὸν ἐν Ὀλυμ. 74 (ἤτοι 40 ἔτη πρὸ τῶν Φειδαϊκῶν ἔργων) κατασκευασθέντα, ἀρχαῖον κατὰ τὸ σχῆμα, ἢ καὶ κατὰ τὴν τῆς κόμης ἀνάδεσιν, περιγράφει (Ζ. Τραγ. 33) ὡς εὐγραμμον, εὐπερίγραφον, ὡς αὐτοῦ τοῦ Ἑρμοῦ ἀδελφόν. Καὶ τὰ τῆς Αἰγίνης δ' ἀγάλματα, σχεδὸν τῷ Ἑρμῇ τούτῳ σύγχρονα, διότι ἦσαν ἀναμφισβητήτως μεταγενέστερα μὲν τῆς 93 Ὀλυμπιάδος, καθ' ἣν ὁ Ξέρξης κτεέστρεψε τοὺς ναοὺς αὐτῆς, προγενέστερα δὲ τῆς 80, καθ' ἣν ἡ νῆσος ὑπετάγη εἰς τὰς Ἀθήνας, τ' ἀριστουργήματα ταῦτα ἐφ' οἷς σεμνύνεται τὸ μουσεῖον τῆς Βαυαρίας, μετὰ τῶν παραλλήλων πτυχῶν καὶ βοστρύχων, μετὰ τῶν ὀξέων καὶ τεταμένων αὐτῶν μελῶν, μετὰ τῶν ἀψύχων καὶ τυπικῶν αὐτῶν προσώπων, ποῖον κάλλος ἔχουσιν εἰς τὴν παράστασιν τῶν γυμνῶν, ποῖαν ἀλήθειαν, ποῖαν ζωηρότητα εἰς τὰς θέσεις, ὥστε ἂν μόνον ἦν δυνατόν ὀλίγον νὰ καμφθῶσιν ἐκεῖνα τὰ ἄκρα, ὀλίγον νὰ ζωογονηθῶσιν ἐκεῖνα τὰ βλέμματα, θὰ κατεῖχον ἐξοχὸν θέσιν μετὰ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἀγαλματοποιίας. Ἐτι μᾶλλον προσεγγίζει εἰς τὴν Φειδαϊκῶν πλεσμάτων τὴν καλλοσύνην ὁ ἐπίσης μετὰ τὸ ὀλ. 71 καὶ 75 κατασκευασθεὶς τοῦ Κανάχου Ἀπόλλων, εἰς οὗ τὴν μορφήν ἡ ἐμβριθὴς συμμετρία ἀντικαθιστᾷ τὸν βεδικτμένον τῆς ἀρχαϊκότητος μορφασμόν.

Τὰ παραδείγματα ταῦτα ἀποδεικνύουσιν, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, ὅτι ἡ τέχνη, ἥτις βεβαίως ἐπὶ Φειδίου ἐφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἐντελείας αὐτῆς, βαθμηδὸν μόνον προώδευσε εἰς αὐτὴν, πρῶτον μὲν ἀπαλλαγείσα τῆς παιδαριώδους δυσμορφίας, δι' ἣν αἱ θυγατέρες τοῦ Προίτου ἐγέλασαν ἰδοῦσαι τῆς Ἥρας τὸ ξόανον, καὶ ἥς παραδείγματα σώζονται ἐν τοῖς Σελινουντίοις μαρμαροῖς, μετὰ ταῦτα δὲ ἤρξατο τὴν φύσιν μελετῶσα καὶ ἐπιμελῶς μιμουμένη, ἔπειτα δὲ τῆς ξηρότητος καὶ δυσκαμψίας ἀπαλλασσόμενη ἥτις πρὶν τὴν ἐδέσμευσιν, καὶ τέλος τὰς παραστάσεις τῆς εἰς ἰδανικὸν κάλλος ἀνάγουσιν. Καὶ αὕτη δὲ ἡ τῶν πτυχῶν καὶ ἡ τῆς κόμης ἀνέτος καὶ φυσικὴ διάθεσις δὲν δύναται, φρανοῦμεν, ν' ἀποδοθῇ ὡς ἐφεύρεσις τῷ Φειδίᾳ. Ταύτην, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς τελειοποιήσεις παρὰ τῶν προκατόχων τοῦ παραλαβῶν, ἐνεφύσησεν αὐταῖς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μεγαλοφυΐαν, πρὸς παρὰ γὰρ ἀριστουργημάτων. Ὁ Φειδίας δὲν ἦν ὁ ναιωτερίσας περὶ τὸ σχῆμα τῶν ἀγαλμάτων, ἀλλ' ὁ εὐρὺν δι' αὐτὰ τὴν γραμμὴν τοῦ κάλλους, ὁ ἐμφυσήσας αὐτοῖς ψυχὴν, καὶ ὁ

δοὺς εἰς τὴν ἐκφράσιν αὐτῶν τὸ ὑπέρτατον ὕψος. Ἐκί ὡς πρὸς τὴν γλυπτικὴν μὲν ἀναμφισβήτητόν τινα ἀποδείξιν δὲν δυνάμεθα νὰ φέρωμεν ἴσως ὅτι τὰ πρὸ τοῦ Φειδίου ἔργα εἶχον ὡς πρὸς τὰς πτυχὰς καὶ τὴν κόμην τὴν εὐχέρειαν ἐκείνην καὶ τὴν ἀνεσιν, ἥτις ἀπαντᾶται εἰς τὰ ἀριστουργήματα τοῦ ἐργαστηρίου αὐτοῦ. Ἀλλὰ περὶ τοῦ ζωγράφου Κίμωνος τοῦ Κλεωναίου, ἀκμάσαντος ἐπὶ τῶν Μηδικῶν, ἥτοι περὶ τὴν 75 ὀλυμπιάδα, λέγει ὁ Πλίνιος (35, 8), ὅτι μεταξὺ ἄλλων ἐρεῖρε τὴν παράστασιν τῶν πτυχῶν καὶ τῶν κόλπων τῶν ἐνδυμάτων. Βεβαίως δὲ διὰ τῶν λέξεων τούτων ὁ Πλίνιος δὲν ἐννοεῖ ὅτι ὁ ζωγράφος οὗτος ἐρεῖρε τὴν διὰ τῶν παραλλήλων ἐκείνων καὶ μονοτόνων γραμμῶν παράστασιν τῶν πτυχῶν καὶ τῶν κόλπων, πρῶτον μὲν διότι αὕτη ἀπαντᾶται εἰς χρῆσιν ἀνέκαθεν εἰς ὅλα τὰ ἀρχαιότατα ἀγάλματα, δεῦτερον δὲ διότι πτυχὰς μὲν ἠδύναντο νὰ παραστήσωσιν, οὐχὶ ὅμως καὶ κόλπους. Φρονοῦμεν ἐξ ἐναντίας ὅτι οὗτος εἶναι ὁ πρῶτος σπουδᾶσας τὴν ποικιλίαν τῆς τῶν ὀραμάτων πτύξεως, καὶ δι' εὐκάμπτου γραφίδος αὐτὴν ἀπομιμηθεῖς. Ἀλλ' ἡ πρόοδος αὕτη, ἀπαξ γενομένη ὡς πρὸς τὴν ζωγραφικὴν, ἦν ἀδύνατον νὰ μείνῃ ἐπὶ πολὺ ἀνεφάρμοστος καὶ εἰς τὴν γλυπτικὴν. Ἡ ὅλη ἐφ' ἧς αὕτη ἐργάζεται εἶναι βεβαίως μᾶλλον ἀντίξους καὶ δυσχρήστους ἢ ὁ πίναξ τῆς γραφῆς. Ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ ἤδη ἡ τέχνη εἶχεν ὑπερνικήσει τὰς ὕλικας ταύτας δυσχερείας, καὶ οὐδὲν ἐκώλυε τὴν γλυπτικὴν τοῦ νὰ παραδεχθῇ ἀμέσως ἀληθῆ τινα γραμμὴν ἣν ἤθελεν ἀνακαλύψει ἡ ζωγραφικὴ. Ὅταν ὁ χρωστήρ διέγραφε τὰς πλήρεις χάριτος, ἀληθείας καὶ ἐλαφρότητος ἐλικουθεῖς ἐκείνας, πολυσχιδεῖς καὶ πολυτιμήτους γραμμάς, καὶ δι' αὐτῶν κῆξαν ἐκπέριως τὴν ἀξίαν τῶν προϊόντων τῆς, πῶς ἤθελεν ἀντὶ τούτων ἐξακολουθεῖ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἡ γλυπτικὴ χαράττουσα γραμμάς καθέτους καὶ παραλλήλους, ὡς τὰ διαξέσματα ῥαβδωτῆς κόνεως.

Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι, ἐπειδὴ ἡ σπουδὴ καὶ ἡ παράστασις τῶν πτυχῶν εἶναι πάντοτε ἐκ τῶν δυσχερεστέρων τῆς τέχνης μερῶν, διὰ τοῦτο κατ' ἀρχὰς μετὰ τῶν ἐντελεστέρων ἦσαν ἀναμειγμένα καὶ ἀτελέστεραι, μετὰ τῶν ἐλαφροτέρων καὶ βρῦταί, μετὰ τῶν ἐπιμελέστερον μεμελετημένων καὶ ἄλλα ἀτεχνότερα ἀρχαῖκά. Τοιαῦτα εἰσὶν αἱ πτυχὰὶ τοῦ γιγῶνος τῆς Δήμητρος ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀναγλύφῳ, ἐν ᾧ αἱ λοιπαὶ ὅλαι εἰσὶ χαριέσταται καὶ λίαν ἐντεχνοί, ὡς καὶ ἐν πᾶσι τοῖς λοιποῖς συνυπάρχουσιν ἐν αὐτῷ ἀρχαῖκοι σινες σχηματισμοὶ μετὰ τέχνης ὥραιας καὶ ἐμπειραν ἀποδεικνυούσης γλυφίδας.

Ὡς ἐκ τῶν διπλῶν λοιπὸν τούτων τύπων τῆς ἐργασίας αὐτῆς, νομίζομεν ὅτι πρέπει ν' ἀποδώσωμεν τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο εἰς χρόνους προγενεστέρους, ἀλλ' ἀμέσως προηγηθέντας τοῦ Φειδίου, καθ' οὓς δὲν εἶχον μὲν ἔτι ἐντελῶς ἐξαλειφθῇ τὰ ἀρχαῖα σχήματα, ἡ τέχνη ὅμως εἶχεν ἤδη ἀναβῆναι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν καὶ παράστασιν τῆς ἀληθείας, καθ' οὓς

δὲν εἶχον ἔτι παύσει ἐντελῶς ἀρχαῖζουσα, εἶχεν ὅμως ἤδη ἀρχίσει οὖσα τέχνη συνδέουσα τὸ ὑψηλὸν τῷ καλῷ. Τὴν ἀμέσως μετὰ τὰ Μηδικὰ ἐπαμνήνην ἐποχὴν, τὴν τῶν Ἀθηναίων γλυπτῶν Ἐνδοίων, Κριτίου καὶ Νησιώτου, τῶν προκατόχων τοῦ Φειδίου, ἐκλαμβάνομεν ὡς τὴν τοῦ ἀναγλύφου, καὶ κατὰ τοῦτο φρονοῦμεν αὐτὸ πολὺ μᾶλλον προσοχῆς ἄξιον, παρ' ἢν ἦν σύγχρονον τοῦ Φειδίου, διότι οὕτω μὲν χαρακτηρίζει καὶ ἀπακαλύπτει ἰδιαιτέραν ἐποχὴν τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης, ἐν ᾗ ἄλλως θὰ ἦν τοῦ Φειδαϊκοῦ ἐργαστηρίου ἔργον ἔχον ἀπιθανοὺς ἀνωμαλίας.

Κεφαλή Ποσειδῶνος.

Ὡς ἐκ τῶν κολοσσιῶν αὐτοῦ διαστάσεων, τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο δὲν ἐχρησίμευε βεβαίως ὡς μετόπη, ἀλλ' ἴσως ἦν ἐντετυχισμένον ἐσωτερικῶς ἢ ἐξωτερικῶς τοῦ ναοῦ, καὶ ἀπίθανον δὲν ἐφάνετο νὰ ὑπῆρχε καὶ ἕτερον ἴσων μετ' αὐτοῦ διαστάσεων καὶ εἰς ὀημητρικὸν τινα ἢ τοῦ Τριπολέμου μῦθον ἀνῆκον. Ἡ εἰλις αὕτη ἐκίνησε τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν νὰ πέσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν υἱὸν τοῦ μακαρίτου σοφοῦ ἀρχαιολόγου Λενορμάν, ὅστις πρῶτος μεθ' ἡμῶν εἶχεν ἰδῆ καὶ θαυμάσει τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τῆς ἀρχαίας γλυπτικῆς, νέον ὃ ἡ βύσιμος παιδεία προέτρεψε πολὺ τῆς ἡλικίας, ὅποις ἐνεργῆσαι ἀνασκαφὰς περὶ τοῦ μέρους ὅπου εἶχεν εὑρεθῇ τὸ ἀνάγλυφον. Καὶ ὅμοιον μὲν ἄλλο αὐτοῦ δὲν εὑρέθη· ἀλλ' ὁ νέος Κ. Λενορμάν, τὰς ἀνασκαφὰς μετὰ μεγάλης δραστηριότητος καὶ νοημοσύνης διευθύνας, ἀνεκάλυψε μέχρι τοῦδε τὰ ἐπὶ Ῥωμαίων ἀνεγερθέντα μεγάλα καὶ τὰ μικρὰ προπύλαια τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος, καὶ τὸν ναῖσκον τῆς προπυλαίας Ἀρτέμιδος, ἐξαίρετον προσθήκην εἰς τὰ μνημεῖα αἱ ὁ χρόνος διατήρησε, καὶ αἱ ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ εὐνομία ἀπεδίδωσι τῇ Ἑλλάδι. Εὑρέθησαν δὲ καὶ διάφορα γλυπτικὰ ἔργα ἐν ταῖς ἀνα-

εκαφαῖς, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον λόγου ἄξια, οὐδὲν ὁμῶς συγκρινόμενον πρὸς τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἀναγλύφου τούτου, καὶ μιᾶς κεφαλῆς, ἥτις πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν εἶχεν ἤδη εὐρεθῆ, καὶ ἐστὶν ἐντετυχισμένη ὑπὲρ τὸ ὑπέρθυρον τοῦ σχολείου τούτου. Ἡ κεφαλὴ αὕτη, κολοσσιαίου αὖσα μεγέθους, φέρει ἄφθονον τὸν πώγωνα καὶ τὴν κόμην, ἔχει ἐμβριθεῖς καὶ μεγαλεῖον πνέοντας τοὺς χαρακτῆρας, τὴν τέχνην ὡραίαν μὲν ὥς πρὸς τὸ σχεδίασμα, ὥς πρὸς τὰ καθέκαστα δὲ ἥττον ἐπιμελῆ, καὶ ἐλέγχει γνῶσιν πολλὴν τῆς γλυπτικῆς τῶν ἐπιφανειῶν διαθέσεως. Ρέουσι δὲ ὕγροι οἱ βαθεῖς βόστρυχοι αὐτῆς, καὶ ὕγρὸν τι ἔχουσι καὶ οἱ ὀρθόκλμοι καὶ πάντες τοῦ προσώπου οἱ χαρακτῆρες· ὥστε μετὰ θετικότητος σχεδὸν δύναται ν' ἀποδοθῇ εἰς κολοσσιαῖον ἄγαλμα τοῦ Ποσειδῶνος, οὐ, κατὰ Πausaniān, ὑπῆρχεν ἐπίσης ναὸς ἐν Ἐλευσίνι. Δύναται δὲ νὰ καταταχθῇ μετὰ τῶν δοκίμων ἔργων τῆς μεγάλης ἐποχῆς τῆς ἑλληνικῆς γλυπτικῆς, καὶ ὥς ἐν τῶν ἀρίστων ἀποκτημάτων τοῦ ἐθνικοῦ Μουσείου.

P.

ΔΙΠΤΗΜΑ

ὑπὸ Κ. ΡΑΜΦΟΥ.

—οοο—

Α'.

Συνέντησις ἀπροσδόκητος.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς γηλόφου χλοεροῦ καὶ ὑπὸ ἑλαιῶν καταφύτου, καίτοι τὸ χωρίον τῆς Ἠπείρου Σενίτσα, ἐστεμμένον πανταχόθεν ὑπὸ πιτυῶν, πελαῶν καὶ αἰγείρων. Πρὸ τῆς εἰς αὐτὸ εἰσόδου ὑπάρχει πηγὴ δίκυγος καὶ καταφύχρου ὕδατος, πλάτανος δὲ γηραιὰ τὴν ἐπισκιάζει ὥς φύλαξ ἀκοίμητος, προστατεύουσα αὐτὴν ἐναντίον τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καὶ προσφέρουσα εὐφρόσυνον ἀναπαυτήριον εἰς τοὺς κατοίκους· ποίμνια βελάζοντα νέμονται τὴν σμαραγδίνην γλῶσιν, τὴν καλύπτουσιν τὸν ἑλαιῶνα, καὶ στρουθοὶ καλλικέλαδοι ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον πατώντες καθιστῶσι μικρὰν ἑδρὰν τὸ χωρίον τοῦτο.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς τοπικῆς καλλονῆς, τὸ χωρίον περικοσμεῖται προσέτι καὶ ὑπὸ ἄλλων θελημάτων. Περιελισσομένης τῆς ὠκείδους κορυφῆς τοῦ λόφου ὑπὸ τῶν οἰκιῶν, τὸ χωρίον ὁμοιάζει ὄφιν συσπειρωμένον, ὥστε αἱ οἰκίαι πᾶσαι καὶ αὐταὶ αἱ ὁδοὶ του, παρέχουσι τῷ θεατῇ ἐποψὴν πανταχόθεν ἀμίμητον. Ὁ ὀφθαλμὸς περιλαμβάνει ἀπειρον ὀρίζοντα· πρὸς μεσημβρίαν βλέπει τὰ κατάφυτα τῆς Θεσπρωτίας παράλια, καὶ τὰς τερπνὰς αὐτῆς μικρὰς καὶ ἀπείρους κοιλιάδας· πρὸς μεσημβρίαν τὸ Ἰόνιον πέλαγος· δυτικαρκτικῶς τὸν κυάνεον κόλπον τοῦ Ἀ-

δρία· πρὸς βορρᾶν τὴν Χαονίαν χώραν, τὸν διασχίζοντα τὴν ὁμορον τῆς Θεσπρωτίας κοιλιάδα εἰς μυρίους ἐλιγμούς ἀργυροδίνην Θύαμιν, ὡς ἀπειρον ὄφιν ἔρποντα, καὶ ἀπέναντί του τὴν ἐλαιοφόρον Κέρκυραν, ἥς τὰ ὑπερήφανα φρούρια φαίνονται ὡς κύκνοι κολυμβῶντες ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Εἰς τὸ τερπνότατον τοῦτο ἐνδιαίτημα, ἐνθα βασιλεύει ἠθικὴ σοβαρά, κοινωνικὴ εἰρήνη καὶ οἰκιακὴ φαιδρότης, ὁ ἔραστής τῆς φύσεως, παραδίδεται ὅλος εἰς ἠθικὰς μελέτας, ἡ δὲ γαληνιώσα ψυχὴ βαυκαλίζεται εἰς ὠκεανὸν ἡδονῆς ἀνεκφράστου.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου τοῦ 183 . . ., μίαν ὥραν Π. Μ, νέος μετρίου ἀναστήματος, ἐνδεδυμένος κυνηγετικὴν ἐνδυμασίαν, φέρων ἐπ' ὤμων δίκηννον πυροβόλον πολύτιμον, καὶ ὑπὸ δύο κυνῶν περὶ κολυμβούμενος, ἀνέβαινεν ἔρεμα τὸν λόφον· στρέφων δὲ κατὰ πᾶν βῆμα τὸ ὄμμα εἰς τὰ διάφορα τοῦ ὀρίζοντος μέρη, παρετῆρει μετὰ θαυμασμοῦ καὶ ἡδονῆς συγχρόνως, τὸ ἐκτυλισσόμενον ὑπὸ τὰς ὄψεις του μαγευτικὸν τοῦτο πανόραμα, οἱ δὲ παρακολουθῶντες αὐτῷ κύνες ὅτε μὲν βίβηλα τοῦντες τοὺς πέριξ θάμνους, ὅτε δὲ εἰς διαφόρους διευθύνσεις τρέχοντες, διέβαινον πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ κυρίου των καὶ ἐπανερχόμενοι ὀπίσθεν αὐτοῦ, ἠκολούθουν ἡσύχως τὰ βήματά του. Ἡ ὄψις τοῦ νέου κυνηγοῦ ἦν κατηρῆς, σοβαρὰ, ἀλλ' ἀξιοπρεπῆς, τὸ δὲ εὐρὺ μέτωπόν του καὶ τὸ βεμβαζόν βλέμμα του, ἐμαρτύρουν μεγαλόνοιον, περίσπεψιν καὶ μεγαλοπραγμοσύνην.

Πλησιάζας εἰς τὸ χωρίον ὁ κυνηγὸς ἔστη ἐνώπιον τῆς πρώτης οἰκίας, κεκονιαμένης ὡς περιστερᾶς, ἵνα χαιρετίσῃ τὴν πρὸ τῆς θύρας ἱσταμένην νέαν κόρην, καὶ ζητήσῃ ἄσυλον καὶ τροφὴν· ἀλλ' ἔμεινεν ἀκίνητος θαυμάζων τὸ κάλλος αὐτῆς. Νέα εἰκοσαετής, ἀναστήματος ὑψηλοῦ καὶ χαρίεντος, ἐνδυμα φέρουσα ἡπειρωτικόν, ἔχουσα ἀτημελῶς περιτετυλιγμένην τὴν μελανὴν κόμην τῆς περὶ μικρὸν ἐρυθροῦν κεφαλόδεσμον, ὑφ' ἣν ὑπεφαίνετο τράχηλος κρίνου λευκότερος, ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον τῆς Ἀμαζόνος τοῦ Φειδίου.

Ω! τί ὀφθαλμοί! τί πρόσωπον! ὑπετονθόρυσεν ὁ ξένος· κατάρατοι τύραννοι! . . . Καὶ ἀποκλυφθεὶς ἐχαιρέτισε τὴν νέαν.

— Καλῶς ἤλθατε, Κύριε, ἀπεκρίθη αὕτη γαλλιστὶ εἰς τὸν σιωπηλὸν τοῦτον χαιρετισμόν.

— Κυρία, συγχωρήσατέ μοι νὰ σᾶς εἶπω, ὅτι εὐρίσκομαι εἰς στιγμὰς ἀνεξηγήτους· ὁ τόπος, ἡ θέσις, ὁ ὀρίζων, ἡ αἰφνιδία ἐμφάνεισί σας, ἡ γλῶσσαις τῆς πατρίδος μου, μοὶ προξενούσιν ἐκπληξιν, καὶ διὰ μίαν στιγμὴν ὀνειρεύομαι ὅτι εὐρίσκομαι εἰς τόπον νυμφῶν.

— Κύριε, τῷ ἀπεκρίθη ἐκ νέου μειδιάσασα· ἀφελῶς καὶ δειξάσα μετὰ τῶν κοραλίνων χειλέων δύο σειρὰς ὀδόντων, λευκοτέρων καὶ αὐτῶν τῶν μαργαριτῶν, εὐρίσκεσθε εἰς χωρίον τῆς δυστυχοῦς Ἠπείρου, ὀνομαζόμενον Σενίτσα, ἐνώπιον κόρης γεννημένης ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ χωρίῳ, καὶ δυστυχοῦς ὡς ὅλοι οἱ συμπατριῶταί της.